

29. října 2022 – Rozesláno v den, kdy Brněnská a vídeňská diecéze slaví svátek Bl. Marie Restituty. Toho dne v roce 1942 byla odsouzena k smrti.

E-INFORMACE UNIE VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ ČESKÉ REPUBLIKY, z.s.

420/C (základní informace 420 rozeslána 9. října 2022 a je dostupná na http://www.uvucr.cz/e_info/e_infouvucr_420.pdf, rozšířená informace 420/B rozeslána 12. října 2022 a je dostupná na http://www.uvucr.cz/e_info/e_infouvucr_420-B.pdf)

Socha blahoslavené Marie Restituty

První informací č. 420 byla podána formou publikovaného inzerátu zpráva o tom, že Statutární město Brno zahájilo architektonicko-výtvarnou otevřenou jednofázovou anonymní projektovou soutěž o návrh sochy Blahoslavené Marie Restituty.

V následující informaci č. 420/B byly ve zjednodušené formě popsány základní formální náležitosti soutěžních podmínek (termíny, údaje o umístění, finanční limity, obsahové a formální náležitosti návrhu aj.). V závěru bylo konstatováno, že nejdůležitější vstupní údaje, z nichž bude umělecký záměr vycházet a který má být naplněn, ačkoliv jde o sám smysl celého snažení, jsou v soutěžních podmínkách rozvedeny velmi stručně.

Zopakujme si ze soutěžních podmínek základní informace obsažené v úvodu, obsahové konkretizaci (článek 2.1.a.) a technické specifikaci (čl. 2.3.a. a 2.3.b.)

„ÚVOD

Rada města Brna souhlasila na své schůzi R8/027 konané dne 22. 5. 2019 se zařazením Marie Restituty Kafkové do seznamu osobností, navržených k výtvarnému ztvárnění v rámci projektu Sochy pro Brno. Marie Restituta Kafková SFCC, narozena dne 1. května 1894 v Husovicích jako Helena Kafková, byla rakouská řeholnice a mučednice moravského původu, oběť nacistického teroru. V roce 1896 se její rodina odstěhovala do Vídně, kde Helena posléze vstoupila do kongregace Sester františkánek křesťanské lásky (Sorores Franciscanae a Caritate Christiana) a přijala jméno Marie Restituta. Pracovala jako zdravotní sestra v nemocnici v Mödlingu a poté jako vrchní sestra a asistentka doktora Stöhra v nemocnici ve Vídni. Po připojení Rakouska k nacistickému Německu se Marie Restituta dostala několikrát do střetu s nacistickými orgány. Na základě udání byla zatčena přímo na operačním sále. Dne ~~18. února 1942~~ byla odsouzena k smrti za velezradu (údaj je chybný, toho dne byla zatčena, odsouzena byla 26. října 1942, pozn. O. B.) a dne 30. března 1943 popravena. Doplňující informace lze případně nalézt v knize Vhod či nevhod – Životní oběť sestry Marie Restituty (autor: SAGARDOY Antonio OCD, rok vydání 2008, k dostání u pana faráře v Římskokatolické farnosti Brno-Lesná). V roce 1998 byla papežem Janem Pavlem II. prohlášena za blahoslavenou a od roku 1999 nese husovický park mezi ulicemi Provazníkova, Hálkova, Elgartova a Rotalova její jméno. (...)

2.1. Předmět a účel soutěže

a) Předmětem soutěže je **zpracování autorského výtvarného návrhu** (dále jen „návrh“) **na realizaci sochařského díla věnovaného Marii Restitutě Kafkové** – které bude umístěno v Parku Marie Restituty v Brně-Husovicích v blízkosti pietního místa – pomníku k uctění obětí válek z řad občanů Husovic. **Socha je chápána jako pocta Marii Restitutě Kafkové, jejíž život a osobní postoje – hluboká víra, odvaha, smysl pro spravedlnost, svobodu a humanitu – jsou příkladné.**

2.3. Požadavky na řešení předmětu soutěže

- a) Velikost díla není přesně specifikována, je pouze omezena prostorovou regulací a finanční rozvahou autora – umělce. Autor, jemuž bude zadána realizace díla, zajistí kompletní projektovou dokumentaci, která musí řešit veškeré náležitosti ve smyslu platných norem a předpisů.
- b) Dílo musí být pevně instalováno na základovou konstrukci (způsob osazení díla bude součástí návrhu). Materiálová skladba není konkrétně určena, nutné je respektovat požadavek trvanlivosti a odolnosti vůči klimatickým vlivům a možným vandalským zásahům. Začlenění díla do prostoru, velikost a materiálová skladba bude předmětem hodnocení.“

Doporučeným literárním podkladem je české vydání knihy Sagardoy Antonio, *Gelegen und Ungelegen, Die Lebenshingabe von Sr. Restituta*, Wien 1996, 2. vydání Wien 2001. Český překlad vydala Římskokatolická farnost Brno-Lesná v roce 2008 pod názvem „Vhod či nevhod. Životní oběť sestry Marie Restituty“. Publikace podle běžné rešerše ve veřejných knihovnách k dispozici zatím není, podle souborného katalogu ČR je jediný německý originál v Moravské zemské knihovně a jedno české vydání v knihovně Moravského zemského muzea. České vydání je možné získat patrně jen na farním úřadě Římskokatolické farnosti Brno-Lesná, Nezvalova 895/13, 638 00 Brno-Lesná (farář P. Mgr. František Vavruša, tel. 604 413 249, e-mail: brno-lesna@dieceze.cz).

V publikaci je výběr z několika málo zachovaných fotografií (Marie Kafková jako dívka, str. 11; Sestra Restituta s dcerou primáře Dr. Stöhra, str. 25; Sestra Marie Restituta - kresba od „Vitale“, str. 97; Bronzová busta v kostele v Brně-Zábrdovicích,

str. 124). Je zřejmé, že fotografií Heleny Kafkové je více než běžnými vyhledavači zobrazovaná idealizovaná podoba.

V textu na str. 9 čteme: „*Sestra Restituta nebyla přehnaně zbožnou. Chovala se normálně, byla otevřenou ve styku s lidmi a hrdinskou ve svém postoji. Na první pohled si všimneme její kulaté postavy, nepříliš přitažlivé. Její jednání se mohlo zdát někomu tvrdé (...)* Máme před sebou člověka velkého formátu. Velikost tu ale neznamená jen dobro nebo svatost, ale především náplň, hloubku, obsah.“

Ve třiceti letech, už jako řádová sestra, začala pracovat na chirurgickém sále nemocnice v Mödlingu. „*Byla zdravotní sestrou tělem i duší, s jedinou touhou – pomáhat lidem. Ponořila se do své práce a dál se vzdělávala. Časem se stala natolik kompetentní, že byla žádána o radu v komplikovaných případech.*“ (str. 22) Fotografie v nemocničním bílém na str. 25 ji lépe charakterizuje než oficiální zobrazení v černém. „*Říkaly jí žertem Resoluta. (...) Každý věděl, co Restituta převzala, to se podaří, na ni se dá spolehnout. Byla nejen schopná, ale i přes svou tělesnou váhu se nebála žádné práce.*“ (str. 26) „*Její tvrdá skořápka byla pro mnohé problémem. (...) V prosinci 1930 přišla do Mödlingu mladá lékařka. Během tří let měla možnost objevit velikost „malé šéfové“. Poznala, jak velký vliv Restituta má a že je to žena poctivá...*“ (str. 30) „*Měla malou zakulacenou postavu, její velikost však spočívala v něčem jiném. V klášterních kruzích platila za ženu činu (...)* Ti, kdo ji znali, neviděli v ní „*typickou řádovou sestru*“ se smutným pohledem, nýbrž otevřenou a společenskou ženu. (...) *Její vystupování však určitým lidem vadilo.*“ (str. 32) „*Sestra Restituta pracovala řadu let na operačním sále v nemocnici v Mödlingu (...)* Dlouhé hodiny byla k dispozici lékařům. Vypadá to všechno jednoduše, ale tělesná konstituce, ta nám umožňuje chápat mnohé potíže: Podle diskrétních výpovědí některých současníků byla malá a zaoblená... *Její fotografie však prozrazují, že nebyla jen zaoblená, ale spíše tlustá.*“ (str. 35) „*Restituta nebyla velká, zato ale energická (...)* Kouření v předšálí operačního sálu ji dovedlo velmi rozdráždit, a tak „*všemocně*“ rozhodla, že každý, kdo bude přistižen při kouření, přinese za trest pro ostatní několik lahví piva.“ (str. 40)

„*Byla ženou z lidu a byla lidem blízko. Mnozí její přístup ne zcela chápali. Bylo její chování neslýchané, nebo to byl zcela normální člověk? Asi pět minut od nemocnice byla hospoda rodiny Maderových. S plnou důvěrou mohla kdykoliv přijít a posadit se ve vedlejší místnosti, aby se tam pomodlila breviář. Po skončení modlitby vyšla sebejistě ven a pravila přátelským hlasem hospodské: Běž, dej mi guláš a sklenici piva.*“ (str. 42)

Postavení církve a tím i církevních nemocnic se po Anšlusu Rakouska změnilo. Někteří lékaři přijali nacistickou ideologii a nevdaly jim ustrašené a pracovité sestřičky, ale sebevědomá Restituta ano. „*V roce 1940 bylo v nemocnici zřízeno nové oddělení. Nebylo samozřejmě dovoleno zavěsit tam kříže. Sestra Restituta to však odvážně vlastní rukou udělala a kříže zavěsila na zdech všech nemocničních pokojů. Vzbudilo to bouři. Nejen dr. Stumfohl (ten jí „pomohl“ před soud a na popraviště, pozn. O. B.), ale i jiní se nad tím rozčilovali. Kříže musejí být ze zdí odstraněny. Sestry mlčely, jen Restituta se proti tomu ozvala.*“ (str. 49) V roce 1942 na udání byla po práci na operačním sále zatčena. „*Příslušníci Gestapa přišli, aby odvedli sestru Restitutu. Byly to okamžiky velkého vzrušení a nervozity. Jakmile byla operace skončena, zatkli tito čtyři muži řádovou sestru v jejím bílém nemocničním oblečení.*“ (str. 54) A 29. října 1942 byla Restituta odsouzena a 30. března 1943 sťata.

Jeden z jejích nejvýstižnějších stručných životopisů sepsal R. D. Mgr. Pavel Hověz, jemuž se s mnoha spolupracovníky podařilo neobyčejné dílo – vybudování Duchovního centra P. Martina Středy a Bl. Marie Restituty a kostela Bl. Marie Restituty v Brně (<https://farnostlesna.cz>). Následující text je převzat ze stránek Biskupství brněnského (<https://www.biskupstvi.cz/kafkova-restituta>)

(výtah)

Životopis blahoslavené Sr. M. Restituty Heleny Kafkové

Helena Kafková se narodila 1. května 1894 jako šesté ze sedmi dětí v rodině obuvníka v Brně-Husovicích a byla pokřtěna 13. května v kostele Panny Marie Nanebevzaté v Brně-Zábrdovicích. Po dvou letech se celá rodina natrvalo usídlila ve Vídni, ve čtvrti Brigittenau, kde Helena Kafková prožila své dětství a školní léta. Po dvou letech práce v trafice začala pracovat jako ošetřovatelka ve vídeňské městské nemocnici v Lainzu, kde poznala sestry „*křesťanské lásky*“ III. řádu svatého Františka, kam roku 1914 proti vůli svých rodičů vstoupila. Při oblačce roku 1915 přijala řádové jméno sestra Marie Restituta (Obnovená). Od roku 1919 pracovala jako sestra na operačním sále v nemocnici v Mödlingu, kde si brzy získala značnou autoritu a byla známá a oblíbená jako vynikající zdravotnice, obětavá pomocnice i moudrá rádkyně. V řeholním společenství hrála na harmonium, vedla pěvecký sbor a organizovala různé slavnosti. Po nástupu nacistů k moci zavěsila na nově otevřeném

oddělení nemocnice do všech pokojů kříže a odmítala je odstranit. Svou přímostí a důsledností v obhajování víry a práva si v nacitech získala nepřátele. V prosinci 1941 našel jeden esesácký lékař za podivných okolností (pravděpodobně šlo o nastraženou past) papír s posměšnou a varovnou básní proti nacistickému režimu, od které si prý sestra pořizovala kopie. Po jeho udání byla sestra Restituta na Popeleční středu 18. února 1942 zatčena gestapem přímo na operačním sále. Třináct měsíců byla vězněna u Zemského soudu ve Vídni, z toho pět měsíců v cele smrti. Starala se o své spoluvězeňkyně a snažila se jim ulehčit jejich stav, byla pro ně svědectvím křesťanské lásky a víry. Byly zamítnuty mnohé žádosti o milost, protože nacistům šlo v případě sestry Restituty o boj proti církvi. Dne 30. března 1943 přijala sestra M. Restituta naposledy Tělo Páně a obnovila své řeholní sliby. Téhož dne byla v 18.21 hodin popravena gilotinou.

Proces blahořečení sestry Restituty byl zahájen 4. listopadu 1988 a dne 21. června 1998 byla ve Vídni papežem Janem Pavlem II. prohlášena za blahoslavenou. Brněnská a vídeňská diecéze slaví její svátek 29. října, v den, kdy byla sestra Marie Restituta odsouzena k smrti.

Z výše uvedeného je zřejmé, že jakýmsi „atributem“ Bl. Restituty je spíše nemocniční barva bílá, než slavnostní černá, a předměty spíše z nemocničního než klášterního prostředí. A pokud jde o její fyzický vzhled, vytvářet idealizovaný obraz, jako se to stalo v případě M. Jana Husa, by asi nebylo šťastným řešením.

Podívejme se tedy, jak se dosud někteří výtvarní umělci s tímto úkolem vyrovnali.

Pamětní medaili s nemocničním motivem vytvořil italský sochař **Mauro Baldessari** (* 1942, <http://mabasculture.it/en>). Na reversu je františkánský klášter.

Socha (asi zatím jediná) celé postavy, ne však v životní velikosti, ve vápenci, v bronzu i v porcelánu je dílem rakouského sochaře **Oskara Höfingera** (* 1935, † 2022, <http://oskar-hoefinger.at/>). Od téhož autora je také reliéf Restituta odpočívající v Pánu z roku 1998. Socha v porcelánu je v nemocniční kapli v Neunkirchen. Další exemplář je ve farním kostele v Klein-Mariazell.

Přednost před celou figurou vytvořením busty dala rakouská sochařka a malířka **Eva Melounová** (* 1942, <http://www.meloun.at>)

První odlitek této busty je od roku 1997 ve vstupní hale Franziskus-Spital Margareten, Nikolsdorfergasse 26-36, 1050 Wien. Druhý odlitek byl darován Římskokatolické farnosti u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně – Zábrdovicích roku 1998 spolu s pamětní deskou, připomínající, že zde byla 13. května 1894 Helena Kafková – Marie Restituta pokřtěna. Busta je umístěna v levé části před již nepoužívaným vstupem z kostela do kláštera – dnes Vojenské nemocnice. Kostel je otevřen hodinu před každou bohoslužbou, nebo je možné o vstup požádat na faře v protější budově, Lazaretní ulice 9/1.

S dalším ztvárněním, rovněž jen poprsí, se můžeme setkat v Kapli sv. Barbory ve Svatoštěpánském chrámu ve Vídni. Tvůrcem jsou rakouský sochař **Alfréd Hrdlička** (* 1928, † 2009, www.alfredhrdlicka.com) a německý sochař **Ben Siegel**, tvořící střídavě ve Stuttgartu a ve Vídni (* 1966, www.siegel-kunst.com/Ben/Ben.html); pod sochou je bronzový kříž od Alfréda Hrdličky.

Z dalších realizací lze připomenout např. sloup v rakouském Badenu (od **Erwina Koudely**; [Restituta monument 04 by Erwin Koudela, Baden, Lower Austria - Category:Restituta monument by Erwin Koudela, Baden, Lower Austria – Wikimedia Commons](#)) nebo památný kámen v nedalekém Oberwaltersdorfu (od **Evy Mazzucco**, * 1925, † 2013, https://de.wikipedia.org/wiki/Eva_Mazzucco).

Pokud jde o portréty, neznámější a téměř oficiální vytvořila již uvedená výtvarnice **Eva Melounová**, její třetí malba vychází z policejní fotografie po zatčení Marie Restituty v roce 1942.

Často reprodukovaný je také obraz Sr. Restituta im schwarzen Habit – **Vitale** (Carlo Vitale, * 1902, † 1996; /?/)

Jiným ztvárněním je vitráž ve Vacouveru v Kanadě (autor **Andrew McCausland**).

Obraz na oltáři Bl. Restituty ve farním kostele Sv. Brigity ve Vídni vytvořil **Ferenc Borsodi** v roce 1998 (* 1937, † 2000, maďarský malíř, který studoval, žil a zemřel ve Vídni).

V již zmíněném Oberwaltersdorfu (v mateřské škole) je obraz a ikona německého malíře **Heinricha Salmanspergera** (www.ikonenatelier.de)

Spolu s dalšími oběťmi nacistického teroru je Restituta zpodobněna na nástěnné malbě v kostele rumunské ortodoxní církve ve Vídni.

U františkánských sester křesťanské lásky v Buenos Aires je Restituta v podobě milosrdné pečovatelky.

Bl. Marie Restituta ztvárněná našimi výtvarnými umělci:

Bl. Restitutu jako votivní obrázek "Pomocnice bezbranných" vytvořil **Stanislav Ille**.

Obraz v kostele Blahoslavené Marie Restituty v Brně vytvořil v roce 2014 Stanislav Sedláček.

Závěrem podávám přehled většiny dochovaných fotografií Heleny Kafkové – Marie Restituty:

a) Civilní fotografie

Foto 1912

1936 se švagrem Emerichem a sestrou Valerií

Policejní foto 1942

b) Foto z nemocnice a s rodinami lékařů

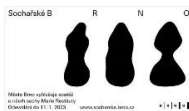
Sestaveno s použitím dostupných zdrojů, z nichž nejvíce spolehlivých informací na jednom místě najdete na www.restitutata.at.

V tomto přehledu jsem se pokusil doplnit vstupní informace, na jejichž základě má nové umělecké dílo vzniknout. Všem, kdo se pokusí se zadáním vyrovnat, přeji úspěch. O soutěžních návrzích, které jsou v Brně vždy vystavovány, i o výsledku soutěže podám na jaře 2023 zprávu. A také o realizaci, které by se park Bl. Marie Restituty měl dočkat v roce 2024.

V Brně 29. října 2022
Oskar Brůža

ZDE soutěžní podmínky a podklady ke stažení (ZIP).

Zdroj: pro informace č. 420 a 420/B – Magistrát města Brna, odbor kultury, oddělení kulturních služeb; rozšiřující informace č. 420/C – vlastní řešerše.

E-informace UVU ČR č. 420/C ze 29. října 2022 podléhá licenci Creative Commons — Uvedte původ-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní — CC BY-NC-ND 4.0 Touto licencí není dotčeno právo citace, upravené v § 31 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském... (autorský zákon).

(Kód zásilky: R, eR, AMOT)

Předešlé zprávy naleznete na http://www.uvucr.cz/e_info/e_info_2020.htm

Informační středisko UVU ČR, Dům umění, Malinovského nám. 2, 602 00 Brno, tel. (SMS) 606 473 074, uvucr@uvucr.cz, uvucr@seznam.cz, www.uvucr.cz, www.art-visual.cz

* Nepřejete-li si tyto zprávy zasílat, odpovězte na tento e-mail s poznámkou „nezasílat“. /// Stejným způsobem je možné na adrese uvucr@uvucr.cz zasílání zpráv obnovit nebo se k nim nově přihlásit.

Víte-li o někom, koho by mohla tato informace zajímat, pošlete mu ji, případně mu sdělte, že se může k bezplatnému odběru našich informací přihlásit.
Děkujeme.